

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи

І. В. Лещина

«_____» _____ 2024 року

Кафедра української мови, психології та педагогіки

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

«АТЕСТАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН»

навчальний рік 2025-2026

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність 053 «Психологія»
(шифр і назва спеціальності)

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

ОПП «Клінічна психологія»

Курс 1

Програму освітнього компонента розглянуто на засіданні кафедри української мови, психології та педагогіки

Схвалено методичною комісією ХНМУ з проблем загальної та природничо-наукової підготовки

Протокол від
«29» серпня 2024 року № 1

Протокол від
«30» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри

Голова

(підпис) проф. Л. В. Фоміна
(ініціали, прізвище)

(підпис) проф. М. С. Мирошніченко
(ініціали, прізвище)

Атестаційний екзамен зі спеціальності 053 «Психологія» (ОП «Клінічна психологія») має на меті комплексну перевірку рівня сформованості у здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освіти системи компетентностей, що забезпечують готовність до самостійної клініко-психологічної діяльності. Його проведення спрямоване на оцінку здатності випускників інтегрувати теоретичні знання з вікової, клінічної та патопсихології із практичними навичками психодіагностики, інтерпретації результатів обстеження, психологічного консультування та розроблення програм психокорекції і психопрофілактики.

Основне завдання екзамену полягає у визначенні рівня професійної підготовленості магістрантів до виконання фахових функцій клінічного психолога. Зокрема, перевіряється здатність аналізувати вікові закономірності психічного розвитку, розуміти клінічні прояви психічних порушень у різних вікових групах, володіти сучасними методами клініко-психологічного дослідження, проводити патопсихологічний експеримент, застосовувати психометричні та проєктивні методики, аналізувати клінічний випадок і формулювати психологічний висновок. Важливим аспектом є оцінка вміння інтерпретувати результати діагностики з урахуванням медичних, соціальних і психологічних факторів, а також дотримання етичних принципів професійної діяльності, таких як конфіденційність, інформована згода, емпатійність і відповідальність перед клієнтом.

Особлива увага під час екзамену приділяється вмінню оцінювати психічний стан пацієнтів із різними формами емоційних, когнітивних і поведінкових порушень, визначати клініко-психологічні критерії діагностики відповідно до міжнародних класифікацій (ICD-11, DSM-5), будувати індивідуальний профіль особистості, формулювати рекомендації для психотерапевтичної або реабілітаційної роботи. Також перевіряється здатність розробляти програми профілактики емоційного вигорання, девіантної та адиктивної поведінки, визначати чинники ризику та ресурси психологічної адаптації.

Предметом атестаційного екзамену є сукупність професійних знань, умінь і практичних компетентностей, які забезпечують готовність випускника до здійснення клініко-психологічної, консультативної, експертної, профілактичної та психокорекційної діяльності в медичних, освітніх, соціальних і реабілітаційних закладах.

Зміст атестаційного екзамену охоплює чотири ключові дисципліни, що є основою професійної підготовки клінічного психолога: «Вікові особливості клінічної психології», «Методи клінічної психології та патопсихології», «Діагностика та оцінка в клінічній психології» та «Психологія девіантного розвитку та поведінки».

Перша дисципліна спрямована на вивчення вікових закономірностей психічного розвитку, особливостей проявів психічних порушень у дітей, підлітків, дорослих і людей похилого віку, а також на розуміння вікової специфіки психологічної допомоги.

Друга охоплює методи клініко-психологічного дослідження - спостереження, інтерв'ю, експеримент, аналіз випадку, використання проєктивних та тестових методик.

Третя дисципліна зосереджена на вмінні проводити повноцінну клініко-психологічну діагностику, поєднувати кількісні та якісні підходи, створювати індивідуальний психологічний профіль і формулювати висновок.

Четверта розкриває психологічні механізми девіантної, адиктивної та делінквентної поведінки, принципи її профілактики й корекції, а також роботу клінічного психолога у мультидисциплінарній команді.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє освітній компонент (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту освітній компонент забезпечує набуття здобувачами освіти **компетентностей**:

інтегральні:

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

загальні:

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

спеціальні:

ФК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.

ФК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

ФК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

ФК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

ФК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

ФК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

ФК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

ФК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

ФК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

ФК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

ФК11. Здатність демонструвати розуміння закономірностей функціонування психіки у нормі та патології в контексті вікового аспекту та девіантного розвитку.

ФК12. Здатність реалізовувати основні принципи та напрями психологічного консультування, стратегії, методи та моделі психологічного впливу у сферах психології та клінічної психології, аналізувати та оцінювати їх ефективність.

ФК13. Здатність формулювати дослідницькі завдання у проблемному полі клінічної психології та психотерапії, вміти їх розв'язувати із застосуванням сучасних наукових методів.

ФК14. Здатність застосовувати на практиці знання з клінічної психології, нейропсихології, основ психіатрії, психології девіантного розвитку особистості, з діагностики та оцінки психічних станів.

ФК15. Здатність співпрацювати з профільними фахівцями в сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, охорони правопорядку та іншими.

Вивчення освітнього компонента забезпечує набуття здобувачами освіти наступних **програмних результатів навчання:**

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПР3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПР12. Здійснювати пошук і вибір індивідуальних і групових методів клініко-психологічного, нейропсихологічного досліджень, психологічних втручань.

ПР13. Складати та реалізовувати програму діагностики психічних станів, здійснювати діагностику та оцінку, прогнозувати результати.

ПР14. Здійснювати процедуру діагностики та оцінки, інтерпретацію результатів, підготовку звітів, визначати зміст запиту до супервізії.

ПР15. Розробляти стратегії клініко-психологічного дослідження з врахуванням специфіки дослідження, доступних дослідницьких методів та отриманих знань.

Атестаційний екзаме́н проводиться у письмово-усній формі. Його структура передбачає відповіді на комплексні теоретико-практичні питання, що охоплюють зміст усіх зазначених дисциплін. Основними критеріями оцінювання є глибина теоретичної підготовки, здатність до практичного застосування знань, логічність і науковість викладу, уміння обґрунтовувати власні професійні рішення, дотримання етичних і деонтологічних принципів психологічної практики.

Атестаційний екзаме́н проводиться з використанням освітньої платформи Moodle, що забезпечує індивідуалізацію та об'єктивність оцінювання результатів. Кожен екзаменаційний білет формується автоматично в рандомному режимі і містить чотири питання, які охоплюють усі навчальні дисципліни, винесені на державну атестацію: «Вікові особливості клінічної психології», «Методи клінічної психології та патопсихології», «Діагностика та оцінка в клінічній психології» та «Психологія девіантного розвитку та поведінки».

Питання у білеті мають комплексний, теоретико-практичний характер і передбачають розгорнуту відповідь, що демонструє глибину професійного мислення, здатність інтегрувати знання з різних галузей клінічної психології, застосовувати методи аналізу клінічних випадків і формулювати аргументовані висновки.

Оцінювання здійснюється за бальною шкалою. За кожне питання екзаменаційного білета здобувач може отримати максимум 50 балів. Таким чином, загальна максимальна оцінка за екзаме́н становить 200 балів.

Результат формується шляхом автоматичного підрахунку суми балів, отриманих за всі чотири питання. Підсумковий бал переводиться у традиційну шкалу оцінювання

Шкала оцінювання у ХНМУ

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Перлік питань до екзамену

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

1. Охарактеризуйте вікові закономірності психічного розвитку дитини та поясніть, як вони враховуються під час клініко-психологічної діагностики.
2. Проаналізуйте особливості формування емоційної сфери у дітей із соматичними або психоневрологічними захворюваннями.
3. Розкрийте механізми впливу хронічної хвороби на особистісний розвиток підлітка та його соціальну адаптацію.
4. Охарактеризуйте клініко-психологічні особливості переживання підліткової кризи та шляхи її подолання.
5. Поясніть, як відрізняються реакції на психотравму у дітей, підлітків, дорослих і людей похилого віку.
6. Проаналізуйте когнітивні зміни у людей похилого віку при нормальному старінні та при патологічних процесах (деменція, хвороба Альцгеймера).
7. Обґрунтуйте, як вікові чинники впливають на ефективність психологічного консультування пацієнтів із невротичними або афективними розладами.
8. Розкрийте особливості психологічної допомоги дітям із сенсорними порушеннями (зір, слух) у контексті розвитку особистості.
9. Охарактеризуйте особливості когнітивного й емоційного розвитку дітей із інвалідністю з позиції клінічного психолога.
10. Проаналізуйте стратегії психологічної підтримки батьків дітей з аутизмом або іншими психічними розладами раннього віку.
11. Охарактеризуйте вікові особливості формування суїцидальних тенденцій у підлітковому віці та можливості їх профілактики.
12. Поясніть, як змінюється ставлення до хвороби, старості й смерті в різних вікових періодах.
13. Проаналізуйте прояви когнітивного дефіциту при деменції та роль клінічного психолога в ранній діагностиці.
14. Розкрийте вікові ресурси особистості у подоланні хронічних захворювань і реабілітації після травм.
15. Опишіть психоемоційні особливості дітей, які проходять лікування в онкологічному відділенні, та методи підтримки.
16. Проаналізуйте розвиток копінг-стратегій у різних вікових групах як чинник стресостійкості.
17. Охарактеризуйте формування тілесної ідентичності в підлітковому віці та клінічні прояви її порушень.
18. Поясніть, як вікові уявлення про смерть впливають на процес психологічного супроводу дітей, які пережили втрату.

19. Проаналізуйте адаптацію психодіагностичних методик до вікових можливостей пацієнта.
20. Охарактеризуйте особливості клініко-психологічного супроводу осіб похилого віку у процесі постінсультної або соматичної реабілітації.

ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА В КЛІНІЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

1. Охарактеризуйте основні принципи клініко-психологічної діагностики: системність, цілісність, багаторівневність, контекстуальність.
2. Проаналізуйте алгоритм побудови клініко-психологічного висновку за результатами комплексного обстеження.
3. Розкрийте відмінності між клінічною, диференційною та прогностичною діагностикою.
4. Поясніть, як підбирається психодіагностичний інструментарій відповідно до мети обстеження (скринінг, експертиза, моніторинг).
5. Охарактеризуйте етичні принципи проведення клініко-психологічної діагностики (конфіденційність, інформована згода, безпечність).
6. Проаналізуйте застосування шкал самооцінки станів (BDI, STAI, MBI) у клінічній практиці та інтерпретацію результатів.
7. Охарактеризуйте клініко-психологічні критерії емоційних і поведінкових розладів згідно з класифікацією ICD-11.
8. Поясніть, як проводиться клініко-психологічна експертиза професійної придатності та працездатності.
9. Проаналізуйте діагностичні індикатори посттравматичного стресового розладу та підходи до його оцінки.
10. Охарактеризуйте основні нейропсихологічні інструменти оцінки когнітивних функцій (MMSE, MoCA, FAB).
11. Поясніть, як клінічний психолог оцінює ризик суїцидальної поведінки та формує план допомоги.
12. Проаналізуйте комплексну діагностику емоційного вигорання та вторинної травматизації в помічних професіях.
13. Охарактеризуйте способи інтеграції медичних, психологічних і соціальних даних у клінічному випадку.
14. Розкрийте, як результати психодіагностики визначають напрям психотерапевтичної роботи.
15. Поясніть, як клінічний психолог перевіряє достовірність отриманих результатів і уникає діагностичних помилок.
16. Охарактеризуйте методи статистичної перевірки психометричних характеристик діагностичних інструментів.
17. Проаналізуйте методи моніторингу динаміки психічного стану пацієнта у процесі реабілітації.
18. Розкрийте структуру індивідуального психологічного профілю пацієнта: когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти.
19. Охарактеризуйте критерії диференційної діагностики депресивних, тривожних та соматоформних розладів.
20. Поясніть правила ведення психодіагностичної документації, зберігання результатів і забезпечення конфіденційності.

МЕТОДИ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПАТОПСИХОЛОГІЇ

1. Охарактеризуйте метод клініко-психологічного інтерв'ю: структура, етапи, приклади питань, типові помилки фахівця.

2. Проаналізуйте спостереження як метод клінічної психології: відмінність між включеним і невключеним спостереженням, етичні аспекти.
3. Поясніть, як використовується метод аналізу випадку (case study) у клінічній психології та наведіть приклад структури кейсу.
4. Розкрийте роль проєктивних методик (Rorschach, ТАТ, «Малюнок людини») у патопсихологічній діагностиці та ризики інтерпретацій.
5. Охарактеризуйте можливості використання тестів особистості (MMPI, Айзенка, Кеттелла) у клінічній практиці.
6. Проаналізуйте патопсихологічний експеримент як метод дослідження мислення при шизофренії: приклади завдань та інтерпретація.
7. Поясніть, як клінічний психолог визначає послідовність етапів обстеження пацієнта та вибір методик.
8. Розкрийте принципи забезпечення валідності, надійності й репрезентативності клінічних даних.
9. Охарактеризуйте застосування нейропсихологічних проб А. Р. Лурії для диференціальної діагностики уражень мозку.
10. Проаналізуйте можливості експрес-тестів (HADS, BDI, STAI) у швидкій оцінці емоційного стану пацієнта.
11. Поясніть, як здійснюється клініко-психологічне тлумачення даних про когнітивний дефіцит у пацієнтів із черепно-мозковими травмами.
12. Охарактеризуйте методику побудови комплексного клініко-психологічного дослідження.
13. Розкрийте типові патопсихологічні синдроми (порушення мотиваційно-особистісного рівня, інтелектуально-мнестичні розлади).
14. Проаналізуйте особливості використання малюнкових тестів у діагностиці афективних і психотичних станів.
15. Охарактеризуйте етапи створення клініко-психологічного висновку та вимоги до його структури.
16. Проаналізуйте етичні проблеми у використанні експериментальних методів у клініці (особливо з психічно хворими).
17. Розкрийте специфіку роботи з невербальними клієнтами (діти, особи з афазією, аутизмом) у патопсихологічному дослідженні.
18. Поясніть, як застосовуються цифрові технології та VR-тестування у сучасній клініко-психологічній практиці.
19. Охарактеризуйте принципи побудови діагностичного інтерв'ю в мультидисциплінарній команді (психолог, лікар, соціальний працівник).
20. Проаналізуйте типові помилки в інтерпретації результатів психодіагностики та їх наслідки для клінічної практики.

ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОВЕДІНКИ

1. Охарактеризуйте поняття девіантної поведінки в сучасній клінічній психології та її основні прояви.
2. Проаналізуйте психологічні механізми формування делінквентної поведінки у підлітків (роль сім'ї, групи, самооцінки).
3. Поясніть, як ранній досвід прив'язаності впливає на розвиток агресивної чи адиктивної поведінки.
4. Охарактеризуйте критерії диференційної діагностики девіантної, адиктивної та кримінальної поведінки.
5. Проаналізуйте клініко-психологічні особливості осіб із розладами особистості, схильних до девіацій.

6. Охарактеризуйте механізми формування залежної поведінки (алкогольної, ігрової, цифрової) та можливості профілактики.
7. Поясніть, як емоційна дисрегуляція впливає на прояви девіантної поведінки.
8. Проаналізуйте етапи клініко-психологічного інтерв'ю з підлітком, який виявляє агресію чи асоціальні дії.
9. Охарактеризуйте психодіагностичні інструменти для виявлення девіантних тенденцій у поведінці.
10. Проаналізуйте підходи до корекції імпульсивності, низької фрустраційної толерантності, агресивності.
11. Охарактеризуйте клініко-психологічні аспекти сексуальних девіацій з урахуванням етичних і правових меж.
12. Проаналізуйте вплив посттравматичного досвіду (війна, насильство) на формування девіантних реакцій.
13. Поясніть, як здійснюється ресоціалізація осіб із девіантною поведінкою у психологічній практиці.
14. Охарактеризуйте методи профілактики суїцидальної поведінки у підлітків з девіантними тенденціями.
15. Проаналізуйте принципи розробки програм профілактики девіацій у закладах освіти.
16. Поясніть, як когнітивно-поведінкові техніки застосовуються для корекції девіантної поведінки.
17. Охарактеризуйте специфіку девіантних проявів у ветеранів війни: агресія, ізоляція, адикції.
18. Проаналізуйте роль клінічного психолога у мультидисциплінарній роботі з клієнтами девіантної поведінки.
19. Поясніть, як здійснюється психологічна експертиза у випадках девіантних дій неповнолітніх.
20. Охарактеризуйте нові види девіацій, пов'язані з цифровим середовищем (інтернет-адикція, кібербулінг, цифрова агресія).

Рекомендована література

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

1. Курило, В. О. Клінічна медична психологія. – Київ: НМУ імені О. О. Богомольця, 2021. – 256 с.
2. Закалик, Г. М., Войцеховська, О. В., Шувар, Н. М. Основи клінічної психології. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 432 с.
3. Ільїна, Н. М. Клінічна психологія. – Суми: Університетська книга, 2020. – 400 с.
4. Геронтопсихологія навчання особистості похилого віку: посібник / за ред. Рибалки В.В. / Едуард Помиткін, Валентин Рибалка. – Київ: ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. – 150 с.
5. Партико, Т. В. (2021). Особливості пізнавальних процесів у людей похилого віку. *Психологічний вісник Ужгородського університету*, (1), 45–49.
6. Рибалка, О. М. (2021). Теоретичні, методологічні та інноваційні засади сучасної геронтопсихології. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*, (7), 12–18.

ДІАГНОСТИКА ТА ОЦІНКА В КЛІНІЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

1. Психодіагностика в клінічній психології / О. С. Османова. - Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. - 200 с.
2. Основи клінічної та патопсихології / О. С. Колосович, О. Г. Угрин. - Львів: ЛьвДУВС, 2020. - 384 с.

3. Клінічна психологія / Н. М. Ільїна. - Суми: Університетська книга, 2020. - 300 с.
4. Основи клінічної психології / Г. М. Закалик, О. В. Войцеховська, Н. М. Шувар. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. - 432 с.
5. Методичний довідник з психодіагностики / С. А. Поліщук. - Суми, 2023. - 256 с.
6. Скрипник Н. І. Психодіагностика та психокорекція дітей : навчально-методичні рекомендації. Умань, 2024. 86 с.
7. Голярдик Н. А., Купчишина В. Ч. Психодіагностика : навчально-методичний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2021. 52 с.
8. Психодіагностика: навчальний посібник / І. М. Галян. - 2-ге вид., стереотипне. <https://westudents.com.ua/knigi/521-psihodagnostika-galyan-m.html>

МЕТОДИ КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПАТОПСИХОЛОГІЇ

1. Курило, В. О. Клінічна медична психологія. – Київ: НМУ імені О. О. Богомольця, 2021. – 256 с.
2. Закалик, Г. М., Войцеховська, О. В., Шувар, Н. М. Основи клінічної психології. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – 432 с.
3. Ільїна, Н. М. Клінічна психологія. – Суми: Університетська книга, 2020. – 400 с.
4. Психодіагностика в клінічній психології / О. С. Османова. - Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. - 200 с.
5. Основи клінічної та патопсихології / О. С. Колосович, О. Г. Угрин. - Львів: ЛьвДУВС, 2020. - 384 с.
6. Клінічна психологія / Н. М. Ільїна. - Суми: Університетська книга, 2020. - 300 с.
7. Основи клінічної психології / Г. М. Закалик, О. В. Войцеховська, Н. М. Шувар. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. - 432 с.
8. Методичний довідник з психодіагностики / С. А. Поліщук. - Суми, 2023. - 256 с.
9. Скрипник Н. І. Психодіагностика та психокорекція дітей : навчально-методичні рекомендації. Умань, 2024. 86 с.
10. Голярдик Н. А., Купчишина В. Ч. Психодіагностика : навчально-методичний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2021. 52 с.
11. Психодіагностика: навчальний посібник / І. М. Галян. - 2-ге вид., стереотипне. <https://westudents.com.ua/knigi/521-psihodagnostika-galyan-m.html>

ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОВЕДІНКИ

1. Кошова І. В., Кресан О. Д. Психологія девіантної поведінки: навчально методичний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
2. Кошова І. В., Кресан О. Д. Психологія девіантної поведінки: навчально методичний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
3. Профілактика та корекція відхилень поведінки: метод. реком. до курсу / уклад.: Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 48 с.